

EPUC indspark #1

Fælles didaktisk og pædagogisk grundlag

Fra papir til virkelighed

Om udvikling og implementering

Torben Størner og Karsten Holm Sørensen, EPUC

epuc

Erhvervspædagogisk udviklingscenter

Fælles didaktisk og pædagogisk grundlag på erhvervsskolerne

Med **EPUC indspark #1** ønsker vi at bidrage til udviklingen og implementeringen af det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag.

Grundlaget viser sig som en stor udfordring, men samtidig som en stor mulighed for at få en fælles retningsbestemt udvikling på den enkelte erhvervsskole.

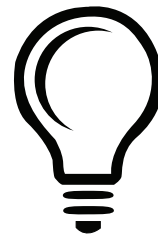
”Bedre erhvervsuddannelser og styrket uddannelsesgaranti”

Det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag kom på banen, da regeringen og en række partier i november 2012 som en del af finanslovsaftalen vedtog ”**Bedre erhvervsuddannelser og styrket uddannelsesgaranti**”. I den aftale er der 7 initiativer.

De 7 initiativer

1. Kompetenceløft for lærere og ledere
2. Fælles didaktisk og pædagogisk grundlag
3. Styrket differentiering
4. Stærkere kobling mellem uddannelsernes skoledel og praktikdel
5. Bedre skolemiljø
6. Særlige grundforløb på erhvervsuddannelserne samt mere praksisnære grundforløb
7. Mentorordning, kontaktlærerordning, styrket social og psykologisk rådgivning

Formålet med det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag er at sammensmelte og skabe retning for de samlede initiativer på den enkelte skole.



Til overvejelser og ideer

EPUC indspark #1 fokuserer på 4 centrale områder:

Hvad er det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag?

Hvordan undgår skolerne, at det fælles didaktiske pædagogiske grundlag bliver en papirtiger?

Hvordan udvikler og implementerer skolerne et fælles didaktisk pædagogisk grundlag?

10 gode råd

Hvad er det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag?

I dette afsnit konkretiserer vi, hvad det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag er for en størrelse.

Det gør vi med udgangspunkt i finanslovsaftalen og i ministeriets udlægning af den. Som nævnt i indledningen er grundlaget et ud af syv kvalitetsinitiativer, men det kan samtidig være samlende for de øvrige.

I finanslovaftalen for 2013 stk.2.2 Fælles didaktisk og pædagogisk grundlag står:

De enkelte erhvervsskoler skal i højere grad arbejde med at etablere et fælles pædagogisk grundlag.

På den enkelte skole skal der vedtages og implementeres et fælles didaktisk og pædagogisk grundlag, som afspejler de udfordringer, der knytter sig til planlægning og gennemførelse af både den teoretiske undervisning og værkstedsundervisningen, i forhold til den enkelte elevgruppe.

Når der står i **højere grad**, antager ministeriet, at skolerne allerede i en eller anden udstrækning arbejder ud fra et sådant grundlag, men initiativet udtrykker ønske om en styrkelse af dette grundlag.

Med at **etablere menes** at organisere og iværksætte noget, det vil sige en systematisk implementering. I vores optik indebærer det, at skoleledelsen planlægger en proces, hvor lærere, andet pædagogisk personale og øvrige ansatte inddrages aktivt i udviklingen og implementeringen.

I denne proces bestemmes det også, hvordan det didaktiske og pædagogiske grundlag efterfølgende skal praktiseres i:

- Den pædagogiske ledelses praksis
- Lærerteamets praksis
- Den enkelte læres praksis

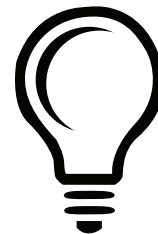
Med **fælles menes**, at grundlaget i praksis er fælles for alle skolens afdelinger og uddannelser. Men det skal naturligvis udmøntes forskelligt med udgangspunkt i den enkelte uddannelses kompetencemål, faglighed, elevsammensætning osv.

Ministeriets inspirationspapir¹ lægger op til ”**et fælles anliggende for den samlede skoles ansatte at praktisere en fælles vedtaget konstruktiv didaktik og pædagogik i hverdagen.**”

Endvidere peger papiret på et lærersamarbejde, hvor den enkelte lærer ikke bærer isoleret på sine egne problemer. Den enkeltes problemer skal tackles i fællesskab, hvor daglige didaktiske udfordringer drøftes med kollegaer og ledere.

Dørene til undervisningsrummene er åbne og kollegial supervision og lederens oprigtige engagement i den enkelte læres arbejde er praksis.

Set fra vores stol er denne form for fællesskab en fin vision. Men med udgangspunkt i skolernes nuværende praksis er det en vision, der kræver overkommelige og overskuelige delmål og processer. Det er ledelsernes udfordring at sætte dette fokus.



Til overvejelser og ideer

1 Kvalitetsinitiativer(FL2013) Sagsnr.: 106.851L.391

Didaktik betyder undervisningslære og med didaktisk menes, hvordan lærerne planlægger uddannelsens og undervisningens indhold og metoder med udgangspunkt i kompetencemål, undervisningsmål, elevforudsætninger, indhold osv. Eller med andre ord de overvejelser lærerne gør sig om, hvordan eleverne bedst lærer stoffet.

Vi vil i de følgende modeller, udfolde de forskellige niveauer for arbejdet med at udvikle et fælles didaktisk pædagogisk grundlag. Det er med udgangspunkt i disse niveauer ledernes og lærernes opgaver og ansvarsområder kan organiseres.

Vi foretager en hovedinddeling ved at skelne mellem:

1. **uddannelsen** - didaktisk udvikling og planlægning
2. **undervisningen** - didaktisk udvikling og planlægning

Niveauer

Skoleniveau

Det fælles didaktisk pædagogiske grundlag er udgangspunkt for skolens aktiviteter.

Uddannelsesniveau

Grundlaget skal udfoldes konkret i forhold til de forskellige uddannelser.

Udvikling og planlægning af uddannelsen som helhed. Fastholdelse af den røde tråd på tværs af grund- og hovedforløb og på tværs af de forskellige skoleperioder.

Fælles forståelse og udgangspunkt. Hvad betyder det fx, at udgangspunktet for uddannelsen er kompetencemål og hvordan oversættes kompetencemålene til konkret undervisning?

Sikre dækning af hele mål- og indholdsspekteret og af progression i indhold og mål gennem uddannelsen. Sikre at grundlagets kerner, f.eks. praksisnærhed, gennemsyrrer uddannelsen.

Undervisningsniveau

Udvikling og planlægning af læringsaktiviteter og lektioner, elevopgaver.

Sikring af effektive metoder og aktiviteter til læring.

Sikre at grundlagets kerner, f.eks. praksisnærhed, praksisnærhed gennemsyrrer undervisningen.

Organisatorisk

Skoleniveau

Skoleledelsen- på det overordnede organisatoriske niveau omfatter skolens samlede aktiviteter.

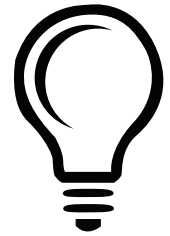
Uddannelsesniveau

Afdelingen - en kollektiv opgave på tværs af grund og hovedforløb og på tværs af skoleperioderne.

Undervisningsniveau

Læringsaktiviteter: Lærerteamet i den pågældende aktivitet

Lektionsniveau: Læreren i det konkrete forløb og lektion.



Til overvejelser og ideer

Det didaktisk pædagogiske grundlag kan tydeliggøre den fælles retning for didaktikken på tværs af ovenstående niveauer. Grundlaget kan fastslå, hvilke pædagogiske og didaktiske værdier, retninger, teorier og overvejelser der skal udgøre grundlaget for den didaktiske planlægning og være udgangspunktet for planlægningen af de konkrete fag, tværfaglige forløb og læringsaktiviteter.

Pædagogik er læren om opdragelse, undervisning, uddannelse og dannelse. I erhvervsuddannelse er det skolens opgave at danne eleven som borger og danne eleven til et bestemt fag – medborger og medarbejder. Formålsformuleringerne i bekendtgørelsen om erhvervsuddannelser udgør grundlaget for dannelsesindholdet. Dannelsesindholdet skal slå igennem på forskellig vis afhængig af de forskellige uddannelsers faglighed, mål og indhold.

Grundlag betyder, at det didaktiske og pædagogiske grundlag er udgangspunktet for uddannelsesplanlægningen, undervisningsplanlægningen, gennemførelse af undervisningen og evalueringen. Det gælder også andre uddannelses- og undervisnings bundne aktiviteter på skolen fx kontaktlærerarbejde og vejledning. Her er det vigtigt at overveje, hvad skolen konkret vil lægge i begrebet grundlag. Formålet står klart, men det er skolens beslutning at udmønte det. Vi har gennem årene set lignende former for pædagogisk grundlag udformet på en række skoler. For at anskueliggøre, hvilke grøfter det kan ende i, skematiserer vi nogle typer.

Skolens udgangspunkt

Det teoretisk funderede - eller snarere funderet på teoretisk namedropping

Vi bygger vores undervisning på Deweys teorier om "learning by doing" og på Kolbs teorier om "refleksion over praksis".

Grundlag fyldt af denne slags proklamationer, uden at nærme sig, hvad det betyder i praksis og hvor disse proklamationer udgør selve indholdet.

Den metodefastlåste

Skolens praksis bygger på, at der i undervisningen tages udgangspunkt i arbejdet med læringsstile, cooperative learning, PBL eller...

Grundlag, hvor skolen bekender sig til en bestemt metode.

Den generelle og abstrakte

Vi bygger vores undervisning på en humanistisk tradition, hvor dialogen er det bærende.

Grundlag, hvor skolen typisk bekender sig til nogle meget overordnede retninger, som eksempelvis dannelsessyn eller demokrati.

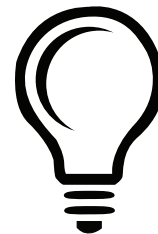
Den handleorienterede

Undervisningen skal være tydelig praksisnær, så eleverne møder et konkret fagligt indhold, der giver mening for eleven og retning for uddannelsen.

Grundlag, hvor skolen sætter tydelig retning for undervisningen.

Vi har set disse typer i ren form, men også som krydsninger mellem disse typer.

Vi anbefaler den handleorienterede. Den type kan selvfølgelig også indeholde sine faldgruber. F.eks. kan grundlaget fungere indsnævrende i forhold til den professionelle læres velfunderede overvejelser og beslutninger om den gode undervisning.



Til overvejelser og ideer

Hvordan undgå, at fælles didaktisk og pædagogisk grundlag bliver en papirtiger?

Det er et klassisk problem med pædagogiske grundlag, lokale undervisningsplaner og andre typer grundlag, at de kan blive til papirtigre. De forbliver fine ord og proklamationer. Men de anvendes ikke og præger ikke skolens praksis.

I dette afsnit peger vi på tre nedslag som afgørende for, at grundlaget bliver anvendt og slår igennem i skolens daglige undervisningspraksis.

De tre nedslag er:

Indhold og udformning af grundlaget

Udviklings- og implementeringsprocessen

Ledelsens og lærernes ansvar for praktisk anvendelse

Første nedslag

Indhold og udformning af grundlaget

I forrige afsnit skematiserede vi forskellige typer af grundlag. Vi pegede på et handlingsorienteret grundlag som idealet. Vores erfaring er, at de andre typer har store over sættelsesproblemer i forhold til praksis. Kort kan det siges således:

Det teoretisk funderede - eller snarere funderet på teoretisk namedropping

Der eksisterer ikke en rød tråd fra teori til praksis. Teorierne kan være svære at håndtere i forhold til praksis på en erhvervsskole, som udgør en anden kontekst end den teorien kommer fra.

Den metodefastlåste

Den nyeste forskning om god undervisning fx Hilbert Meyers, John Hatties og Andreas Helmkes peger på metodemangfoldigheden som et af kendetegnene ved god undervisning. Derfor kan den indsnævre lærerens professionelle overvejelse om, hvordan eleven lærer bedst.

Den generelle og abstrakte

Proklamationerne bliver så generelle, at stort set hvad som helst kan tolkes ind i det. Det generelle niveau forbliver abstrakt i forhold til den konkrete undervisning.

Den handleorienterede

Kan sige noget mere præcist om, hvad der skal karakterisere skolens undervisning ud fra lærernes erfaringer, hvad de har eksperimenteret sig frem til og hvad forskning og undersøgelser peger på.

Det handlingsorienterede har også den fordel, at det er nemmere at udforme så ledere og lærere kan se sig selv i det og se meningen. Derfor vil det også mere effektivt kunne implementeres.



Til overvejelser og ideer

Andet nedslag

Udviklings- og implementeringsprocessen

Udviklings- og implementeringsprocessen er central for forståelsen og anvendelsen af det fælles didaktisk pædagogiske grundlag. Ledelsen skriver grundlaget, lægger det ud på hjemmesiden og meddeler lærerne, at sådan gør vi her på skolen! Og den daglige undervisning fortsætter, som den plejer og tager ikke udgangspunkt i det nye grundlag, godt papir men ingen forandring eller forankring.

Som vi skrev i forrige afsnit, lægger ministeriet op til en systematisk implementering. Det indebærer, at ledelsen tager initiativ til at planlægge og gennemføre en proces, hvor lærere og andet pædagogisk personale inddrages aktivt i udviklingen og implementeringen. Den proces er nødvendig, hvis ikke det didaktiske pædagogiske grundlag skal opleves som noget påtvunget, produceret af ledere, der ikke selv underviser.

Ved at arbejde med det i en proces, får lærerne mulighed for at sætte deres professionelle kunnen og viden i spil med forskningsresultater.

Den ledelsesstyrede og ledelsesgennemførte proces

Det er karakteristisk i denne proces, at ledelsen tager styringen af, hvordan processen skal gennemføres. Ledelsen gør selv arbejdet og bestemmer indholdet i grundlaget.

Den professionelt ledelsesstyrede proces med høj lærerdeltagelse og stor indflydelse

Det er karakteristisk, at processen er gennemtænkt og velplanlagt.

Den opfattes som en udviklingsproces med læringspotentiale for organisationen. Den bygger på solid viden om eleverne og deres læreprocesser.

Den tager udgangspunkt i forskning og i egen viden om, hvad der virker.

Laissez faire

Det er karakteristisk, at ledelsen har intentioner om en god proces, men rammerne, planerne og ledelsen af selve processen er løs. Så løs at der ikke foregår en samlet koordineret proces, der omfatter hele skoleorganisationen og som heller ikke er styret i de enkelte afdelinger.

Udviklings- og implementeringsprocessen skal gennemtænkes og planlægges nøje. En skoleudviklingsproces kræver omstilling, udvikling og kompetenceløft hos ledere og lærere.

Der findes ikke nogen facitliste til den rigtige måde. Det handler om den konkrete skoleorganisation, traditioner, faglighed, lokale forhold osv. I næste afsnit tager vi fat på, hvad der skal overvejes i implementeringsprocessen.

Tredje nedslag

Ledelsens og lærernes ansvar for praktisk anvendelse af det fælles didaktisk pædagogiske grundlag

Dette tredje nedslag refererer til implementeringsprocessen og det efterfølgende arbejde med at få grundlaget til at gennemsyre såvel den lokale undervisningsplan som den daglige praksis i undervisningen.

Det handler om praktisk udvikling og anvendelse af det didaktisk pædagogiske grundlag på følgende niveauer:



Til overvejelser og ideer

- I den pædagogiske ledelses praksis
- I afdelingens praksis
- I lærerteamets praksis
- I den enkelte læres praksis

Det vil sige overvejelser om, hvordan der på forskellige niveauer arbejdes konkret med det didaktisk pædagogiske grundlag. Mere konkret: Hvordan arbejder de forskellige aktører som uddannelseschefer, uddannelsesledere, teamledere og lærere med grundlaget? - Og hvilket ansvar og arbejdsopgaver varetager de hver især?

Det handler i høj grad om professionel ledelse og om en professionel varetagelse af læreropgaven.

Det drejer sig om:

- At ledelsen tager ansvaret for at stå i spidsen for implementering og anvendelse.
- At lærerne påtager sig opgaven som professionelle med ansvaret for undervisningen og for at eleverne lærer mest muligt.

Hvordan udvikler og implementerer skolerne det fælles didaktiske og pædagogiske grundlag?

Vi starter med at slå fast, hvordan vi ser på opgaven med at udvikle og implementere det fælles didaktisk og pædagogisk grundlag. Det er skoleudvikling forstået som **”en koordineret læring på mange niveauer med den hensigt at forbedre kvaliteten af elevernes læring”**²

Nogle af de vigtige træk i en sådan proces i forhold til det didaktiske og pædagogiske grundlag er skitseret i nedstående (inspireret af Leif Moos).

Organisationsniveau

Etablering af en pædagogisk offentlighed på skolen om arbejdet med grundlaget. Samfundsmæssige krav, aktuel forskning og sektorviden formidles. Processen og resultaterne evalueres løbende.

Ledelsesniveau

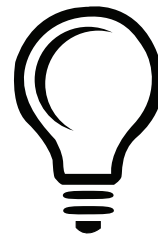
Ledelsens opgave er at sikre en løbende åben debat om grundlaget. At sikre planlægning af processen og fremdrift i processen, kvalitet i proces og produkt. Feedback til lærerne. Sikre kompetenceudviklingen.

Lærerteamniveau

Sikre udviklingen og implementeringen på uddannelse/trin som teamet er ansvarlig fortløbende evaluering. Løbende ajourføring af grundlagets betydning for undervisningens planlægning og gennemførelse.

Elevniveau

Løbende evaluering. Lærerne er ansvarlige for evaluering af grundlagets betydning for elevernes læring.



Til overvejelser og ideer

Udvikling og implementering af det fælles didaktisk pædagogiske grundlag som en skoleudviklingsproces stiller bestemte krav til rammerne for den proces. De rammer skal ikke nødvendigvis være til stede på forhånd, men de kan skabes som en del af implementeringsprocessen.

Læringsmiljøet for lærernes og ledernes læring

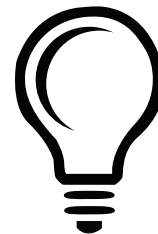
Udviklingskulturen; det vil sige en kultur hvor udvikling af den gode undervisning konstant er på dagsordenen og hvor medarbejderne løbende uddanner sig såvel på kurser og uddannelser, som ved læring på skolen i det daglige lærerarbejde. Er der mulighed for erfaringsudveksling og vidensdeling, så der kan læres af egne og andres erfaringer? Er der rammer til stede så ovenstående er muligt? Hvis ikke hvordan skabes de så?

Adgang til ny forskning og praksisviden på det didaktiske og erhvervsfaglige område

I arbejdet med at udvikle og implementere det fælles didaktiske pædagogiske grundlag er det nødvendig med tilgang og brug af begreber og teorier som produktive bidrag til nytænkning og nyudvikling. Ellers er der fare for, at arbejdet blot bliver reproduktion af det, der sker i forvejen. Det kan være i form af konsulenter, forskning, litteratur, organiserede diskussioner, og bidrag fra lærere på den erhvervspædagogiske diplom osv.

Den enkelte lærer og leders læringspotentiale

Denne kategori er den sværeste at ændre drastisk på - på den korte bane. Her taler vi om den enkelte medarbejders behov for og ønsker om at indgå i en kompetenceudviklingsproces, som arbejdet med grundlaget også er. Vi taler om, at den enkelte medarbejder kan se meningen og derfor vil indgå i processen på en engageret og givende måde. Dette afhænger jo af mange faktorer blandt andet den enkeltes livssituation, professionelle situation, tryghed i ansættelsen, tillid til ledelsen osv.



Til overvejelser og ideer

EPUC - erhvervspædagogisk udviklingscenter

har i øjeblikket flere projekter i gang på skolerne med fælles didaktisk og pædagogisk grundlag og pædagogisk ledelse.

Vi kan hjælpe jer med:

- Kompetenceudvikling af pædagogiske ledere
- Projektudvikling planlægning og beskrivelse
- Projektledelse og styring
- Input i udviklingsforløbet, f.eks. den gode erhvervsskole undervisning, det professionelle lærearbejde, pædagogisk ledelse, kvalitetsudvikling eller...

Kontakt os for et møde

www.epuc.dk

epuc

Erhvervspædagogisk udviklingscenter

10 gode råd til arbejdet

Som opsamling og konklusion på dette skrift slutter vi af med disse gode råd til arbejdet med de fælles didaktiske pædagogiske planer.

1. Inddrag alle ledere, lærere og andre pædagogiske medarbejdere i arbejdet.
2. Sæt fokus på, at det er en udviklingsproces alle skal blive klogere af, og ikke en produktionsproces, hvor der bare skal fremstilles et papir.
3. Inddrag nyere pædagogisk forskning, undersøgelser af erhvervsuddannelserne og skolens egne genererede erfaringer i udviklingsarbejdet.
4. Etabler en dygtig projektledelse til at planlægge, lede, beskrive og til løbende at evaluere og tilrette projektet. Gerne med inddragelse af lærerne, da det ofte vil give et bedre medejerskab og andre vinkler på arbejdet.
5. Sørg for, at der ligger en projektplan med formål, beskrevne delprojekter, mål, indhold, aktiviteter og kriterier for, at projektet er fuldført. Samt beskrivelser af hvem der er ansvarlig for hvad, før projektet for alvor sættes i gang.
6. Definer tydeligt ledelsens ledende opgaver i projektet og i ledelsen af processerne.
7. Gå efter et tydeligt handlingsorienteret grundlag.
8. Det vigtige implementeringsarbejde ligger efter vedtagelse af grundlaget. Det gælder om at få det til at gennemsyre den daglige undervisning.
9. Indikatoren for et udviklet grundlag er, at det kan ses i den lokale undervisningsplan, at det kan ses i lærernes praksis og at det kan ses i elevernes praksis.
10. Det er nødvendigt med et grundlag for evaluering og udvikling, så til implementeringen hører, at I udvikler et kvalitetssystem, der beskriver hvorledes grundlaget anvendes til kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af lærernes undervisning og elevernes læreprocesser.

epuc

Erhvervspædagogisk udviklingscenter